strateginen TUTKIMUS

VNS 3/2020 vp / Asiantuntijapyyntö

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta

Lausunto kestävän hyvinvoinnin lisäämisestä

Prof. Ali Harlin, STN Packaging Heroes

SUOMEN AKATEMIA

Sisällys

1. Johdanto 3
2. Talous hyvinvoinnin lisääjänä 3
2.1. Biotalous 3
2.2. Kiertotalous 4
2.3. Kulutus 4
3. Yhteenveto 5

© Strateginen tutkimus, Suomen Akatemia 2021

1. Johdanto

Tulevaisuusvaliokunta keskiviikko 12.05.2021 klo 09.00 / VNS 3/2020 vp /

Kiitämme mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto asiassa ”Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta genda2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa”.

Lausunnon antaja VTT tutkimusprofessori Ali Harlin, STN Packaging Heroes

2. Talous hyvinvoinnin lisääjänä

Kestävä hyvinvoinnin lisäämisen edellytys on tuottavuus. Tuottavuuden kasvattamisen ehtona täytyy olla tehokkaiden ilmastoratkaisujen edistäminen. Tehokkaat ilmastotoimet ovat mahdollisia vain maailmassa, jossa köyhyys ja eriarvoisuus eivät estä pitkän aikavälin politiikkaa ja sitoutumista tietopohjaiseen politiikantekoon.

COVID-19 pandemia on lisännyt kestävään kasvuun pohjautuvan hyvinvointiyhteiskunnan haasteita. Koronatilanteen jälkeisessä Suomessa korostuu kestävän kasvun merkitys entisestään: teollisuuden rakennemuutos on kiihtynyt, tuotannollisten työpaikkojen määrä vähenee ja ympäristötoimien kiireellisyys korostuu ilmastonmuutoksen ja ympäristön saastumisen osalta.

Taloudellisen toimeliaisuuden parantamiseksi ja kansallisen kilpailukyvyn lisäämiseksi tarvitaan kohdennettuja investointeja kestävän talouden innovaatioiden edistämiseksi uusiutuvien raaka-aineiden lisäarvoiseksi hyödyntämiseksi ja neitseellisten materiaalien hukan minimoimiseksi. Kestävä kehitys ja sen innovaatiot vaativat koko koulutus- ja tutkimusjärjestelmän sitouttamisen ja realistisen resursoinnin.

2.1. Biotalous

Metsän merkitys kansallisena voimavarana on keskeinen, ja siitä saatavien lisäarvoisten vientituotteiden kehittäminen on sopusoinnussa huomioiden ilmastotavoitteita tukeva maankäyttö ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen. Näissä ratkaisuissa korostuu kestävästi tuotettujen lisäarvoisten materiaalien ja ratkaisujen merkitys, sillä lisäarvoinen tuotanto mahdollistaa talouden kasvun lisäämättä merkittävästi raaka-aineiden kulutusta.

Puurakentamisen merkitys korostuu hiilineutraalin rakentamisen olennaisena ratkaisuna. Selluloosapohjaisten pakkaus-, tekstiili- ja rakennemateriaalien kaupallistaminen edistää paitsi biotalouden vientimahdollisuuksia niin alentaa vesistöjen

© Strateginen tutkimus, Suomen Akatemia 2021

ja maaperän likaantumista kansainvälisesti. Esikerkiksi pakkaus on osa materiaalitehokkuutta ja ruokahävikin vähentämistä, (STN PackagingHeroes).

2.2. Kiertotalous

Kiertotalous on keskeinen osa Euroopan Unionin vihreän kasvun strategiaa (The European Green Deal), joka tavoittelee Unionin alueen hyvinvointia ja työllisyyden kasvua teollisuuden kiertotaloussiirtymän avulla vuoteen 2050 mennessä. Kiertotaloudella on keskeinen merkitys Suomen pandemian jälkeisessä jälleenrakentamisessa ja kestävässä kasvussa. Kiertotaloussiirtymä edesauttaa Suomen talouden rakennemurrosta tarjoamalla uusia, vientikelpoisia liiketoimintamahdollisuuksia olemassa oleville ja syntyville yrityksille. Suomelle laaditun strategisen kiertotalouden edistämisohjelman 2035 tavoitteena on edistää siirtymää uuteen lineaaritaloudesta poikkeavaan talouteen ja lisätä työllisyyttä kaikilla aloilla.

Kiertotalouden arvontuotto ja siitä syntyvä kestävä kasvu syntyy moniulotteisen ja systeemisen toimijuuden kautta, jossa vaaditaan arvontuoton ja -lähteiden ymmärrystä ja laaditaan siihen liittyvää mikro- ja makrotaloudellista laskentaa sekä selkeitä mittareita/indikaattoreita, joilla kiertotalouden arvontuottoa järjestelmissä voidaan mitata ja seurata.

Kiertotalous on saumaton osa yrityksen liiketoimintamallia, ei erillinen liiketoiminta-alue. Kiertotalouden hyödyt kumuloituvat, kun toimijat (yritykset, arvoketjut, toimialat) kehittävät liiketoimintamallia vuorovaikutteisesti ja kasvattavat omaa ja toistensa tietoisuutta ja osaamista. Kiertotalouden arvontuottoa ja kestävään kasvua edistävät liiketoiminnan kiertotaloudellistaminen, ekosysteemien kehityksen tukeminen, tietopohjainen päätöksenteko ja tuotekehitykseen ja uudenlaisiin liiketoimintamalleihin panostaminen. Digitaaliset keinot ja yhteiset tietoalustat vauhdittavat kiertotaloudellistumista. Siksi tarvitaan innovaatioalusta, joka tuottaa, jakaa ja edistää uusien tietopohjaisten kiertotalousjärjestelmien kehittämistä ja todentamista.

Kiertotalouden arvontuotto vaatii uudenlaisten päätöksentekosääntöjen ja toimintamallien omaksumista ja käyttöönottoa yrityksissä sekä eri hallinnonaloilla. Tuotteiden ekologisella suunnittelun eli ecodesignin periaateiden pitäisi koskea läheisesti myös esimerkiksi pakkaamista, tekstiilejä ja rakentamisen materiaaleja, joiden käytöllä on suuri merkitys energiankäyttöön materiaalien kokonaistehokkuuden kautta sekä ympäristöön rajallisen kierrätyksen ja korostuneen kertakäyttöisyyden kautta. Lisäksi on huomioitava eri materiaalien merkitys säästävän logistiikan ja kulutuksen näkökulmasta, joka mahdollistaa myös taloudellisen kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantamisen.

2.3. Kulutus

Kulutus on saatava kohdistumaan ennemmin uusiutuviin tai uudelleenhyödynnettäviin materiaaleihin tai elinkaareltaan kestävämpiin tuotteisiin. Tässä keskeistä on yhteisöllisessä toiminnassa syntyvä yksilön identiteetti ja kulttuurisiin malleihin perustuvaa toimintavalmius, jota tulee tukea. Tahtoa toimia aktiivisesti yksilön ja yhteisön taholla voidaan tukea paikallisilla päätöksentekotasoilla.

© Strateginen tutkimus, Suomen Akatemia 2021

Materiaalien ja tuotteiden pitkäikäinen kierto on kiertotalouden ytimessä. Kiertotalous vaatii kiertoa lisäävän systeemin ja tämä systeemi voi olla joko yrityksen sisäisesti hallittava tai yritysten, arvoketjujen, ja julkisen palvelun välisessä yhteistyössä toteutettava. Kaupallisen toiminnan ohjaamiseksi on suositeltavaa käyttää vapaaehtoista sopimista, joka tukee panostusta tuotekehitykseen ja uudenlaisiin liiketoimintamalleihin.

Suomalaisten ratkaisujen vienti on oltava osa kansainvälistä toimintaa, jossa olemme kokoamme merkittävästi suurempi toimija. Yhteiskunnan katastrofivalmiuden parantamisessa ja ilmastonmuutokseen varauduttaessa on pyrittävä löytämään ratkaisuja ja toimintatapoja, jotka parantavat normaalin ajan arjen toimivuutta ja ovat näin aina käytettävissä sekä ehkäisevät jo ennakolta katastrofien syntyä. (CitizenShield).

3. Yhteenveto

Agenda2030:n tavoitteena on kääntää globaali kehitys uralle, jossa ihmisten hyvinvointi, ihmisoikeudet, talouden vauraus ja yhteiskuntien vakaus turvataan ympäristön kannalta kestävällä tavalla. Suomi voi vaikuttaa globaaliin kehitykseen paitsi oman raaka-aineiden hyödyntämisen ja tuotantonsa osalta, mutta myöskin tarjoamalla kestäviä vientituotteita, joilla merkittävä positiivinen vaikutus myös koko arvoketjussa.

Kiertotalous vahvistaa edelleen materiaalitehokkuutta, omavaraisuutta ja mahdollistaa nopeasti uusien matalankynnyksen työpaikkojen luomisen. Materiaalien tehokas talteenotto ja uusiutuvan energian tuotanto ovat keinoja välttää ilman, veden ja maaperän saastumista tai pilaantumista huomioiden 2035 hiilineutraalisuustavoite.

1. Kestävien kierrätystavoitteiden asettamien huomioiden hyvinvointi kokonaisuutena.
2. Rakennusmateriaalien kierrätyksen laajamittaiset ratkaisut
3. Kestävän ruokapakkaamisen strategiset tavoitteet ja toimenpideohjelma osaksi muovitiekarttatyötä
4. Pakkausten uudelleenkäytön ja kierrätyksen kehittäminen kansainvälisille markkinoille luomalla Suomesta kestävän ruokapakkauksen innovaatioalusta
5. Tekstiilien kierrätyksen toteuttaminen ensimmäisenä Euroopassa
6. Tukemalla uudistavaa investointi- ja hankintapolitiikkaa sekä
7. Vahvistamalla alan tutkimusta ja koulutusta

Hallituksen talouspolitiikan päämäärä hyvinvoinnin lisäämisenä ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, korkeaa työllisyyttä ja kestävää julkista taloutta on perusteltu ja oikeansuuntainen.

© Strateginen tutkimus, Suomen Akatemia 2021